

Kapitány Balázs

A középosztály felelőssége az Orbán-rendszer fenntartásában és lehetőségei annak megbuktatására

Összefoglaló

A 2024 végére kialakult hazai politikai helyzet egyik társadalmi sajátossága, hogy a gazdaságilag aktív középosztály mára már igen kis arányban támogatja a jelenlegi kormányt. Ha a választások eredménye ezen a társadalmi csoporton múlna, az Orbán-rendszer demokratikus úton már megbukott volna, illetve esélye sem lenne a 2026-os választási győzelemre.

Cikkemben azt mutatom be, hogy gyakorlatban azonban ez a középosztály megtakarítási és fogyasztási szokásai miatt nem tudatosan, de lényeges mértékben hozzájárul a rendszer fenntartásához. Jelentős részben – pénzügyi tudatosság híján - saját maga finanszíroz egy olyan folyamatot, amellyel nem ért egyet: az autokrácia kiépítését, nyugati, liberális, demokratikus berendezkedés egyre látványosabb felszámolását.

Ezt követően amellet érvelek, hogy az Orbán-rendszer gazdaságpolitikájának egyes speciális, egyedi elemei, az EU-ban megfigyelhető Magyarországgal kapcsolatos egyre erősödő fenntartások, a 2024 év végére kialakult kifeszített költségvetési környezet miatt 2025-ben egyedi helyzet alakul majd ki. A rendszerrel szemben kritikus hazai középosztálynak most lennének olyan - teljesen legálisan használható - eszközök a kezében, amelyekkel tudatosan élve megakadályozhatná az Orbán kormány 2026-os választási győzelmét. A szöveg végén néhány konkrét példát is hozok ilyen eszközökre.

Fogalom meghatározások

A szövegben sokat írok majd a gazdaságilag aktív középosztályról / középosztályról, ennek a csoportnak a lehetőségeiről és felelősségéről. A csoportot a következőképpen határozom meg: Olyan Magyarországon élő nagykorú állampolgár, aki (1) magas iskolai végzettségű: diplomás; (2) átlag feletti jövedelmű: háztartása az egy főre eső jövedelmet tekintve a felső 30 %-ba tartozik; (3) gazdaságilag aktív: fő jövedelmi forrása munka vagy vállalkozói jövedelem. A csoport tagjai közé nem értem a szűken vett gazdasági elitet (a felső 1%-ot), illetve a jómódú, de már inaktív polgárokat (nyugdíjasokat). Ez az aktív középosztálynak nevezett csoport mintegy 1,3-1,4 millió választópolgárt, a választópolgárok szűk ötödét jelenti. Természetesen egyes statisztikai adatok nem állnak rendelkezésünkre, így például nem tudjuk, hogy a lakossági államkötvények milyen arányban vannak ilyen középosztályi csoportok kezében. Ezekben az esetekben a rendelkezésre álló adatok és információk esetében becsült értékeket közlünk.

Az elemzés másik 'főszereplőjét' Orbán-rendszernek nevezem. Ez alatt a szövegben nem csak a szűken vett kormányt, hanem az jelenlegi államigazgatás és állami szabályozás teljes hatalmi rendszerét értem, bele értve az államadósság kezelés és finanszírozás teljes rendszerét, a Nemzeti Bankot, stb. A 'jelenlegi kormány', 'magyar állam' stb. kifejezések a következőben az Orbán-rendszer szinonimájaként értendők.

A társadalmi periféria szavazatainak jelentősége az Orbán-rendszer fenntartásában

A közvéleménykutatási eredmények egyértelműek abban a tekintetben, hogy a gazdaságilag aktív középosztály meglehetősen alacsony, csupán egyötöd körüli arányban támogatja a jelenlegi kormányt, ilyen arányban szavaznának egy most vasárnapi választáson a Fidesz-re. Aki ebben kételkedik, gondoljon arra, hogy a nyilvánosság hozott¹ adatok is 24-25% körüli Fidesz támogatást mérnek a diplomások körében, de ez felfelé torz az elemzésünkben használt középosztályhoz képest, mert sok idős diplomást illetve diplomás, de nem középosztályi szavazót is tartalmaz, akik körében a Fidesz relatíve népszerűbb. Ha a választási eredmények rajtuk, középosztálybélien múlnának, az Orbán-rendszer már rég (legkésőbb 2018-ban) megbukott volna.

Természetesen az Orbán-kormányban igen nagy számban vannak 'valódi' értékelkötelezett és tudatos támogatói is, részben a középosztályban is, és nagyobb részben az egyéb társadalmi csoportokban. Ennek a mintegy 1,8 millió belföldi szavazót kitevő elkötelezetten kormánypárti szavazói csoportnak a létszáma azonban nem lenne elég nemhogy a kétharmados győzelemhez, de semmilyen győzelemhez sem. Az Orbán-rendszernek szüksége van még mintegy nyolcszáz ezer-egymillió belföldi szavazatra a magabiztos győzelemhez. Ezeket a 'plusz' szavazatokat azonban már nem a középosztály vele nem szimpatizáló (többségi) csoportjából próbálja megszerezni.

Ha megvizsgáljuk, ezt a 'plusz' szavazói csoportot, vagyis a Fideszre szavazó, de nem elkötelezetten Fidesz-párti részét a társadalomnak, a következőt látjuk: Az Orbán-rendszer alapvetően olyan kisnyugdíjasoknak, közfoglalkoztatottaknak, kisebb településeken élő, alacsony fizetéssel rendelkező foglalkoztatottaknak szabadon és önkéntesen leadott szavazataival nyerte meg az elmúlt két választást, akik nem tudatos, politikailag elkötelezett hívei ennek a rendszernek (sőt valószínűleg semmilyen rendszernek, vagy pártnak). Ez a szavazói csoport alapvetően három okból szavazott 2014 óta újra és újra a Fideszre, és Orbán Viktorra: a hatásos kormánypropaganda, a kiszámítható anyagi gyarapodás gyakorlata, illetve a választások előtti 'osztogatás' miatt.

¹ Néhány példa: https://hvg.hu/360/20241219_hvg-median-tisza-nok-fidesz-partpreferencia-nemek-korosztaly-iskolazottsag ; https://iranyuintezet.hu/wp-content/uploads/2024/05/Partpreferenciak_2023.Q1vsQ2_1.pdf

Az első ok többé-kevésbe ismert és kutatott is: A kormánypropaganda által elhíttett, az érintett csoportok hétköznapi életvilágát fenyegető veszedelmek (migránshordák, háborúba küldés, veszélyes, agresszív LMBTQ-k) elől ezek a szavazói csoportok biztonságot remélnék a rendszer fenntartásától, főként, hogy az ellenzék a saját üzeneteit nem is képes eljuttatni hozzájuk az igencsak korlátozott nyilvánosság miatt. Demokrációkban a középosztályok sok esetben közvetett módon, lassan, de tudják formálni a közbeszédet így politikai nézeteik, kihatnak, átszivároghatnak más társadalmi csoportokra is. A magyarországi középosztályban is sokan bíztak abban, hogy előbb-utóbb hogy az Orbán-rendszerrel alkotott nézeteik lassan majd terjedni fognak: sikerül 'meggyőzni a nagymamát', vagy eljuttatni a vidéki szavazókhoz a 'valóságot'. A hazai nyilvánosság és demokrácia jelenlegi állapotában ez sajnos illúzióknak bizonyult. Jelenleg adottságnak kell tekintenünk, amelyen középosztálybeliként hagyományos módon, a 'meggyőzés' eszközeivel érdemben nem lehet változtatni (ezzel nem lebecsülve, a „Nyomtass te is” mozgalmat, a szavazatszámilálókat, stb.)

A politikailag nem elkötelezett nem középosztályi csoportok Fidesz melletti leszavazási hajlandóságnak azonban van anyagi, gazdasági jellegű oldala is, amelyről – noha szintén nagyon fontos - kevesebb szó esik. Ezen nem elkötelezett, átlagosnál rosszabb anyagi helyzetű csoportok, családok számára az Orbán-kormány 2010 és 2023 között folyamatosan és nagyon tudatosan lehetőséget biztosított az anyagi jellegű előrelépésre. Félreértés ne essék, nem meggazdagodásra, nem is a társadalmi átlaghoz történő felzárkózásra kaptak ők lehetőséget a kormányzattól, csupán arra, hogy a jövedelmi helyzetük, életszínvonaluk évről évre (a saját előző évi helyzetükhöz képest minimálisan, de kiszámíthatóan) javuljon. A közfoglalkoztatotti bér bruttó százezer forintba való emelése, vagy a 200 euró havi értékű nyugdíj infláció plusz két százalékos növelése éppúgy nevetséges középosztályi szemmel, mint azok az egymilliárd forintok, amelyek a falunapokra érkeznek a kistelepülésekre. Ugyanakkor ezek a juttatások – a rendszerváltást követő két évtized hektikus viszonyaival szemben - e zárt, sok szempontból szűk közösségekben a megbízható gondoskodás, a kiszámítható előrelépés lehetőségét nyújtották választópolgár-társainknak. Mi tette lehetővé e csoportok ilyen jellegű tartós anyagi konszolidálódását? A statisztikai adatok azt mutatják, hogy nem az ország gazdasági sikere, nem a sikeres helyi kisvállalkozók, akik egyre jobban megfizetik alkalmazottaikat, sem az öngondoskodás, amely segítségével a nyugdíjasok kiegészítik nyugdíjukat, hanem az állami újraelosztás és minimálbér/bérminimum emelés. Látványos, hogy az alsó 20%-ban 2010-et követően átlag felett nőtt a társadalmi juttatások értéke, és átlag alatt a munkajövedelem² (A 2024-es adatok még nem ismertek). Ezen szavazók jövedelmi helyzete nem csak a választások előtti osztogatáskor, de általában is nagyban függ az állam újraelosztó erejétől: ha van pénz nyugdíjemelésre, közfoglalkoztatottak ajándékutalványára, tudnak előre lépni (és leszavaznak az Fideszre).

Ezt az alapvetően kiszámíthatóan javuló helyzetet aztán megfejeleli az Orbán-rendszer az egyes választások előtt egy - választásról választásra jelentősebb – egyedi osztogatással. Utóbbi a 2022-es választás előtt már igen komoly mértékű költségvetési terhet jelentett. (13. havi nyugdíj, szja visszatérítés, minimálbér-emelés, családok lakásfelújítási támogatása, 6 havi fegyverpénz, stb.) Ennek pontos mértéke nehezen számszerűsíthető, de nagyságrendileg 2 000 milliárd forint körüli értékre becsülhető³. Az azóta bekövetkezett infláció miatt a 2026-os választások előtt is legalább ekkora, de inkább ezt is meghaladó, a választások megnyeréséhez szükséges pluszköltség merül majd fel.

² részletesebben lásd: <https://telex.hu/gazdasag/2022/04/02/fidesz-kormany-orban-viktor-ner-12-eve-magyar-tarsadalom-eletszinvonalo-jolet-szegenyseg-fogyasztas-jovedelem-fejlodes>

³ a kormány maga 2700 milliárdról ír, persze nem osztogatásnak, hanem arról ír, hogy „a megnövekedett mozgásteret a Kormány a vállalatokat és a családokat kedvezően érintő intézkedésekre használta fel

Lehet az osztogatás kevés lett volna önmagában ezen csoportok számára, de kiegészülve a stabil előrelépéssel, igen hatásos volt. 2010 óta a rendszer nem bicsaklott meg, és még a 2022-es választások előtti osztogatás jelentette komoly pluszköltségeket is – némi nehézségek árán – de sikerült utólag ledolgozni.

A költségvetési mozgástér jelentősége

Az Orbáni propaganda-rendszer professzionális kiépülésével a rendszert veszélyeztető kritikussabb pont jelenleg paradox módon már nem az, hogy a rendszer fent tudja-e tartani a választások megnyeréséhez szükséges periférikus társadalmi/választói csoport eszmei karanténját (valószínűleg fenn tudja, akárhány 'Csenyétét' is látogat végig Magyar Péter), hanem az, hogy ki tudja nekik fizetni azt a pénzt, ami az előrelépés illúziójának a fenntartásához, és a választások előtti osztogatáshoz kell. Hát persze hogy ki tudja, gondolja a középosztályi választó. Arra azért mindig lesz valahonnan pénz, hogy a kisnyugdíjasok a választás előtt megkapják a 20 ezer forintot, a közfoglalkoztatottak a kiegészítő pulykapénzt. Majd 'beszedetik a NAV-val a kisvállalkozóktól', vagy majd 'adnak a kínaiak hitelt'.

A helyzet azonban a 2026-os választás előtt több okból sem ilyen egyszerű:

- elsősorban is azért, mert ez a 'megállapodás' ezen társadalmi/választói csoporttal nem az egyszerű 20 ezer forintokról szól, hanem a lassú, de folyamatos előrelépés ígéretéről, ami azért jóval költségesebb ígéret.
- másodsorban mert nem kis csoportról van szó, hanem a választók mintegy nyolcadáról, alig harmadával kevesebb választópolgárról, mint a középosztály maga
- harmadsorban mert a Fidesz elkövette azt a hibát/lustaságot, hogy csak kis számban 'kiegészítő elemként' épített ki ezen választói csoportok számára külön célzott redisztribúciós csatornákat. Így ezeket a csoportokat csak úgy tudja támogatni, ha egyben bővebb, bár politikai szempontból számára kevésbé értékes csoportokat is támogat. Ez megint olyan járulékos költség, amely növeli a rendszer üzemeltetési költségeit.
- negyedszer, mert az alapköltségeken túl egyre jelentősebb a választások előtti plusz osztogatás költsége is, amelyet 2026-ban ismét majd valahonnan elő kell keríteni
- ötödször mert a kormány pénzügyi mozgástere, (hála egyszerre az egyre inkább mindenbe beleszóló EU-nak és a hibás hazai gazdaságpolitikának) sokkal, de sokkal kisebb, mint azt hazai költségvetés boszorkánykonyhája iránt mérsékelten érdeklődő középosztályi szavazó el tudja képzelni

Így az Orbán-rendszer politikai értelemben – ebben egyébként hasonlóan a normálisan működő demokráciákhoz – kiszolgáltatott maradt a költségvetési válságoknak. Még ha önmagában elüzemelne is a rendszer, de valahogyan 2025. év közben elő kell majd teremteni a választások előtti osztogatáshoz szükséges – a jelenleg megszavazott 2025-ös állami költségvetésben csak nyomaiban szereplő⁴ – mintegy legalább 2 000 milliárd forintot is, és az igen komoly pénzügyi kihívást jelent majd. Ha pedig a 2025-os költségvetési helyzet a kormány által jelenleg tervezettnél rosszabbul alakulna,

(többek között a személyi jövedelemadó visszatérítésére a családoknak, a 13. havi nyugdíj teljes körű bevezetésére, a hat havi fegyverpénz kifizetésére)." Id. a 2022. évi zárszámadás

<https://www.parlament.hu/irom42/05387/05387.html>

⁴ A családi adókedvezmény megduplázásán túl, komolyabb osztogató intézkedéseknek nem látszik nyoma az elfogadott költségvetési törvényben. Ez a korábbi választásokkor is így volt, az osztogatás kereteit mindig év közbeni törvénymódosításokkal teremti meg a rendszer.

(ami mint majd látni fogjuk egyáltalán nem irreális forgatókönyv), a felmerülő plusz forrásigény még jelentősebb lenne.

Amennyiben a rendszernek nem sikerülne a szükséges forrásokat összegyűjteni, a választások előtt a rossz gazdasági helyzet miatt egyértelművé válik majd ennek a periférikus választói csoportnak a számára, hogy az Orbán-kormány képtelen betartani a folyamatos és kiszámítható anyagi előrelépésre vonatkozó ígéreteit, a csoport tagjainak jelentős része nem fog leszavazni a rendszerre (részben nem vesz részt a választásokon, vagy – ha reális protestálási módnak érzi – akár részben a Tisza pártra szavaz). Ebben az esetben reális forgatókönyv, hogy az Orbán-rendszer választásokon bukik meg 2026-ban.

De mi szerepe lehet itt a hazai középosztálynak, hiszen a költségvetés, a gazdasági helyzet ingadozásai jelentős részben nemzetközi folyamatok, részben a hazai gazdasági-politikai elit ténykedésének következménye? Hogy ezt megértsük, szükség van egy komolyabb kitérőre: Miből is fog megélni és gazdálkodni a 2025-ben az Orbán-rendszer? Honnan jön a pénz?

A költségvetés helyzete – a kiadási oldal

Középosztályi, némi pénzügyi tartalékkal és mozgástérrel jellemző olvasóként nehéz elképzelni az állami költségvetés helyzetét. Azt kell megérteni, hogy jelenleg a magyar állam nem egy olyan polgár helyzetében van, akinek van tartalék tőkéje vészhelyzetre félretéve a bankban, vagy aki a legrosszabb esetben még mindig eladhatja a velencei nyaralót/ezüst étkészletet. Az magyar állam helyzete jelenleg inkább egy bérlakásban élő, erősen eladósodott, már némi közműhátralékot is összeszedett, idősödő, alkalmi munkákból élő magányos férfiemberhez hasonlítható, aki a magas vérnyomás és az elhízás mellé némi alkohol- és szerencsejáték-függőséget is magára szedett az évek folyamán.

Nézzük meg a 2025. év költségvetési helyzetét⁵, olyan módon mintha egy magánháztartásról beszélnénk.

A 2025-ös évet a magyar állam körülbelül 55,3 - 56 ezer milliárd forint adósságállománnyal indítja majd. Ezzel szemben a 'pénztárcában' (amit kincstári egységes számlának hívnak) mintegy minimum 500 maximum 1000 milliárd forint körüli összeg lesz. Már rögtön az adósságból következik, hogy az év folyamán – ha minden rendben van – akkor ki is kell majd fizessen mintegy 3 800 milliárd forint kamatot. Ezen felül mintegy 8 ezer milliárd mértékű adósság mindenképpen le fog járni 2025 év folyamán. (Ennek egyharmada rövid lejáratú adósság (DKJ), mintegy kétharmada olyan többéves lakossági vagy intézményi forint vagy devizás állampapír, amelynek a lejáratja 2025-ben lesz.) Ez hozzávetőleg 11 800 milliárd forint.

Ezen felül jönnek még a költségvetés 'tényleges' kiadásai, amelyek mindenestől (de adósságszolgálat nélkül) a tervek szerint (nem konszolidált szemléletben) 43 500 milliárdot tesznek majd ki. A magyar költségvetés jellegzetessége, hogy a tervezett kiadások évről évre mindig jelentősen alultervezettek, még azokban a 'békeévekben' is, amikor nem is közelednek választások. A jelenlegi költségvetési törvényben – szokás szerint - még csak minimális mértékben (max. 500 milliárd) van betervezve a 2026-os választások megnyeréséhez szükséges osztogatás, pedig ez már el kell kezdődjön 2025 végén. Így a reális költségvetési kiadások az adósságfinanszírozáson túl 2025-ben minimum 45 000 milliárdot tesznek majd ki (reálisan inkább 46-ot)

⁵ Természetesen nagyon leegyszerűsítve, nem a konszolidált számokat használva. (Úgy a kép még sötétebb lenne.) A részletes tervek megtalálhatóak a költségvetési törvény tervezetének mellékleteiben.
<https://www.parlament.hu/koltsegvetes-2025>

Most az egyszerűség kedvéért számoljunk azzal, hogy az Orbán-rendszernek év közben feltétlen szüksége lesz legalább 57 000 milliárdra.

A kiadási oldal (ez a szükséges 57 ezer milliárd) Magyarországon jelenleg már nagyon nem rugalmas, itt túlköltekezésre bőven, de spórolásra – ha a rendszer meg akarja nyerni a választásokat - már érdemben nem nyílik lehetőség. Nyilván vannak olyan kiadások, amelyeken egyáltalán nem lehet spórolni: így például az államkötvényeket lejáratkor vissza kell fizetni minden államban (hacsak nem akarja elkerülni az államcsődöt). A fejlett demokráciák válságok esetén a nagy állami kiadási rendszereken szoktak spórolni, ezek jelentős része nálunk azonban már annyira le van rabolva, hogy onnan a szükséges mennyiségű pénz már nem vonható ki: oktatás, egészségügy, szociális szféra, felsőoktatás, saját – nem EU-s – forrásból megvalósuló fejlesztések, stb. Itt megszorítani persze lehet, de már nem nagyon van mit keresni: ezer milliárdokat semmiképpen. Emellett egyre több az olyan terület (közmédia, nyugdíjrendszer, titkosszolgálatok), ahonnan források kivonása nyilvánvaló politikai kockázatot jelent a rendszer számára és ezért tabu. A mostani helyzetben a rendszer további néhány ezer milliárd forint bevétel kiesését sem tudná kezelni, csak a bevételek növelésével.

A költségvetés helyzete – a bevételi oldal

Ezzel szemben a tervezett bevételi oldalon a teljes államháztartás szintjén egész évre mintegy 43 ezer milliárd forint áll. (Ezek jelentős része elkülönített alapokba áramlik, a tényleges központi költségvetés bevételét 26 300 milliárd forintra tervezik.) Emellé az államadósság-kezelő tehát megkapta a feladatot, hogy valahonnan 'akasszon le' még legalább 13 ezer milliárdot. Ez önmagában reális feladat, de szinte biztosan alultervezett, se az osztogatási költségekkel, se az esetleges plusz finanszírozási igényekkel nem számol.

Játsszunk el azzal az igencsak reális gondolattal, hogy a rendszernek a tervezettnél valamivel nagyobb összegre lenne szüksége, vagy váratlanul kiesne valamilyen komolyabb finanszírozási forrása. Honnan lehetne előteremteni mondjuk 2-3 ezer milliárdot?

Régebben ilyen finanszírozási válsághelyzetekben még mindig volt valami nagy aranytojást tojó tyúk valahol a hátsó udvarban, amelyet még le lehetett vágni, vagy el lehetett adni. Bokros Lajos eladott mindent, amit csak talált, és amire akármilyen áron talált vevőt (privatizáció), az Orbán-kormány 2011-ben az 1998-óta gyűjtögetett malacperselyt törte fel, amikor a magánnyugdíjpénztári vagyont államosította. Jelenleg nincs már az állam kezében semmi olyan 'unortodox' módszer, amivel gyorsan – örült politikai kockázat nélkül – valóban nagy mennyiségű pénzhez tudna jutni. Nézzük akkor a hagyományos bevételnövelő eszközöket:

Ilyenkor 'normális' esetben a logikus megoldás a fő jövedelmi forrás, a direkt jövedelmi vagy vagyoni típusú adók növelése lenne. (Jellemzően az szja felső kulcsának megemlése, vagy ingatlanadó-emelés.) Magyarországon ez az út azonban most nem járható: egy választások előtti jelentős, közvetlenül és látványos a lakosságot terhelő adóemelés politikailag öngyilkos stratégia lenne, mert a törzsszavazókat is elidegenítené.

Magyarországon ez az út azonban más okból sem járható: a rendszer gazdaságpolitikájának ugyanis specialitása, hogy az állami bevételeknek (nemzetközi összehasonlításban is) különösen, már extrém nagy aránya a fogyasztáshoz kötődő adókból származik. Ez viszont egy esetleg jövedelmi adóemelés (vagy pl. egy komoly ingatlanadó bevezetése) esetén egy kellemetlen, paradox helyzetet eredményez: minden olyan érdemi tehernövelés ami fizetésekre vagy cégekre vagy a rakódó terheket érinti, azonnal csökkenti a fogyasztást, és ezzel a fogyasztási jellegű adókat, így - legalábbis néhány éves távon - nem jár érdemi pluszbevétellel. Ez az aránytalan bevételi szerkezet egy olyan súlyos rejtett

strukturális baja a hazai költségvetésnek, amely csak válságos helyzetben jelent problémát, de akkor kritikus mértékűt.

Mivel a kormányzat jelenleg érdemben nem növelhet jövedelmi típusú adót, logikusnak tűnik, hogy növelheti viszont a szavazó számára kevésbé 'látható' fogyasztásra épülő adókat. Az Orbán-kormány az elmúlt bő évtizedben gyakorlatilag folyamatosan ezt is csinálta, ha pénzre volt szüksége. Így Magyarországon mára már extrém magas a fogyasztási adók súlya a bevételek között. Ennek leglátványosabb jele hazai 27%-os alap áfa-kulcs. (Ami a kiskereskedelmi különadó miatt valójában 31,5%⁶) Mivel ennek a további emelése már nem volt reális (már a 27%-os Áfa-kulcs is a világ legmagasabbja⁷) a speciális szektorális különadók köntösébe rejtett fogyasztási típusú adók rendszerével talált a kormány az elmúlt években megoldást az fogyasztáshoz kötődő bevételek további növelésére. De napjainkra ezzel – az egyébként innovatív és hatásos - eszközzel is eljutott már a határig. Két okból is:

Az EU-nak ez az eszköz egyáltalán nem szimpatikus, és mindent megtesz azért, hogy az ilyen típusú különadókat számolja fel az Orbán kormány. Az ilyen irányú egyre erősebb nyomás ezen bevételi forrás további radikális növelését nem teszi lehetővé.

Valójában ezek az innovatív, rejtett fogyasztási adók is drágítják a termékeket, szolgáltatásokat, csak a fogyasztó számára nem olyan nyilvánvaló módon, mint pl. az árakban látványosan megjelenő áfa. A hazai, nemzetközi összehasonlításban magas, átutalási és bankköltségek, a magas mobiltelefonárak, magas élelmiszerárak, üzemanyag és repülőjegy-árak mögött mind-mind ezek a rejtett fogyasztási jellegű adók vannak. (chipsadó, kiskereskedelmi pótlóadó, légitársasági különadó, távközlési adó, banki extraprofit-adó, jövedéki adó, stb.) A fogyasztó, ha a magas ár mögötti okot nem is érti, de attól az még hat a fogyasztási döntéseire: részben eltereli a fogyasztását. Izlandon (ott a második legmagasabb az áfakulcs a világon) egy távoli és zárt szigetországban könnyű megadózni a fogyasztást, mert a fogyasztónak nincs érdemi alternatívája, nem tud hova menni. Nálunk az ilyen típusú terhek mértéke már most is olyan extrém magas, hogy azok további növelése a fogyasztás elterelése miatt sem reális.

Így a főbb költségvetési bevételi forrásokat áttekintve, egyedül a hazai vagy külföldi hitelfelvétel marad az, ami az állandó finanszírozási igényeken túl képes lehet az Orbán-rendszer számára egy esetleges válsághelyzetben érdemi, ezermilliárdos nagyságrendben forrásokat, vagy pluszforrásokat nyújtani a költségvetés számára.

Hazai közvetlen lakossági finanszírozás

A hazai állam adósságállományának többsége jelenleg hazai kézben van, és az elsődleges terv szerint a rendszer elsősorban hazai hitelekkel teremti majd elő a 2025 túléléséhez és 2026-os választás megnyeréséhez szükséges pluszforrást is. Ezen adósság részben közvetlenül lakossági kézben van (banki vagy államkincstári magánszámlákon), részben úgynevezett intézményi befektetőknél (bankok, biztosítók, befektetési alapok stb.) Persze utóbbiak is jórészt hazai magánszemélyek pénzét kezelik.

Kezdjük a közvetlen lakossági állampapír finanszírozással, hiszen a tervek szerint ezen keresztül 2025-ben legalább 3 600 milliárd közvetlen finanszírozást remél a kormány⁸. Jelenleg a magyar állam

⁶ <https://piacesprofit.hu/cikkek/gazdasag/a-vilagcsucstarto-27-szazalekos-magyar-afa-bujtatva-31-szazalekra-emelkedett.html>

⁷ <https://www.globalvatcompliance.com/globalvatnews/world-countries-vat-rates-2020/>

⁸ Az (allultervezett) finanszírozási tervekhez kapcsolódó számítások forrása „Magyarország 2025. évi finanszírozási terve”, amely letölthető az Államadósság Kezelő Központ (ÁKK) honlapjáról: <https://www.akk.hu/download?path=c5f3b269-d2ba-4b48-ac27-6ec86ac66274.pdf>

adósságának mintegy 21%-a van közvetlen a lakosság kezében. Ez nemzetközi összehasonlításban extrém magas aránynak tekinthető⁹, hasonló arányokat korábban csak Bangladesben és Máltán figyelhettünk meg¹⁰. Nem véletlen, hogy más államok szeretnek maguk és a számukra hitelező hétköznapi polgárok közé a bankokon, biztosítópénztárakon, illetve pénzügyi szereplők által kezelt kötvényalapokon keresztül egyfajta biztonsági puffereket beépíteni. Egy esetleges válsághelyzetben ugyanis sohasem árt, ha a nekünk hitelező(ket képviselő) ügyfelek kevesen vannak, 'le lehet velük ülni tárgyalni', értenek a pénzügyekhez, gazdaságpolitikához, racionálisan gondolkodnak, és akár befolyásolhatóak is.

Ráadásul Magyarországon nem volt egyszerű a lakossági megtakarítások átirányítása a közvetlen adósságfinanszírozásba. Az apparátus nagy buzgalmában, hogy a politika által kitűzött célokat elérje, minden eszközt bevetett: így magas kamatok, kamatadó mentesség, ingyenes számlavezetés mellett az utóbbi időszakban a rezsim már csaknem erőszakos eszközökkel (figyelmeztető levelek, stb.) nyomta a magyarországi magánszemélyek megtakarításait az állampapírpiacra. És eközben elkövetett egy kapitális hibát. Az egyik legjelentősebb vonzerejét a lakossági állampapíroknak Magyarországon ugyanis egy veszélyes hungarikum jelenti: a lakossági állampapírok ugyanis nálunk – szemben a legtöbb ország hasonló papírjaival - funkciójukban inkább látra szóló kamatozó betétek. Míg ugyanis ezek a papírok hivatalosan 4, 6 stb. éves futamidejűek, így is szerepelnek a nyilvántartásokban, statisztikákban, valójában ez 'kamu', hiszen jelenleg akármikor könnyen, kis (1%-os) veszteséggel visszaválthatók, miközben egy sima átutalás költsége is már 0,45%. (Ez az 1%-os visszaváltási költség elvileg megemelhető lenne, de ez – az általa kiváltott esetleges lakossági bankpánik miatt – igen veszélyes játék lenne a tűzzel, így – ha van egy kis esze – a kormányzat ezzel az eszközzel nem fog élni a választások előtt.)

Gondoljunk bele, ez visszaváltási lehetőség olyan, mintha a fent leírt eladósodott magánszemélyként nem a Providenttől vagy a kisboltostól kérnénk fogyasztási hitelt a következő fizetés megérkezéséig, hanem a minket egyre kevésbé kedvelő szomszédától, ráadásul azzal az ígérettel, hogy azt ő bármikor – akár fizetésnap előtt - visszakérheti, mi azonnal vissza is adjuk neki.

Ezek a lakossági állampapírok jellemzően néhány milliótól néhány tízmillióig terjedő befektetést/megtakarítás kezelő családok kezében vannak, mintegy 12 000 mrd forint értékben. (Ide számolva lakossági kézben lévő intézményi államkötvényeket és diszkont kincstárjegyeket is, a tényleges lakossági állampapír állomány olyan 10 300 milliárd, ennek bő 63%-a PMÁP). Ennek az az oka, hogy a valóban gazdagok már jellemzően nem állampapírban tartják a pénzüket, és ezt a lakossági állampapírok (jellemzően 25 milliós) felső értékesítési korlátja is megnehezítené. A szegényebb csoportoknak nincs annyi megtakarítások, hogy amiatt érdemes lenne külön számlát nyitniuk, állampapírt jegyezniük.

Lakossági kérdőíves kutatásból származó becsléseim¹¹ szerint, jelenleg, ebből az összegből legalább 8 ezer milliárd forint értékű könnyen visszaváltható lakossági állampapír olyan családok kezében van, akiket a cikk elején gazdaságilag aktív középosztályként definiáltam. A lakossági közvetlen hitelezés felvételkor jó ötletnek tűnt, a magyar állam finanszírozását közvetlenül ezekre a csoportokra a „magyar polgárságra” alapozni. Csakhogy azzal akkor még senki sem számolt, hogy időközben ezen csoport jelentős részének elege lesz az Orbán-rendszerből, a rendszer pedig már nem az ő szavazataikra építi hatalmát.

⁹ <https://www.omfif.org/2023/09/european-dmos-step-up-retail-issuance-but-not-all-are-convinced/>

¹⁰ Id. Kádár András: A direkt lakossági finanszírozás gyakorlata az államadósság-kezelésben – nemzetközi kitekintés ÁKK, 2015. p.74.

¹¹ Nem publikált adatok, adatgyűjtés időpontja: 2024 szeptember n: 5016, állampapír tulajdonsok száma n: 847

A középosztályi kézben lévő állampapír állománynak már 76%-a olyan tulajdonosok kezében van, akik „2026-ban inkább leváltanák a kormányt”. Ez a csoport erős alsó becsléssel számolva is jelenleg több mint 6 000 milliárd forint azonnal visszaváltható lakossági államkötvényt birtokol. (Plusz még meglepően sokan nyilatkoztak Diszkont Kincstárjegy birtoklásról.) Ráadásul a 10 és 49 millió forint közötti állampapír állománnyal rendelkezők még a 1 és 10 millió közötti állományt birtoklóknál is szignifikánsan nagyobb arányban elutasítók a jelenlegi kormánnyal szemben. (A 50 millió feletti állomány birtoklóról a minta alacsony elemszáma miatt nem lehet érdemi megállapítást tenni.)

Eközben a kormány jelenleg – legalábbis a nyilvános kommunikációban - úgy számol, hogy ezek a lakossági befektető középosztályi csoportok 2025-ben, miután felvették az előző év után járó magas kamatokat, jellemzően nem hogy nem váltják az állampapírjaikat, de a kamatból – jobb híján - ismét magyar állampapírt vesznek majd, túrva az alacsonnyá vált hozamot, és finanszírozva tovább a rendszert¹². Az a naiv elképzelés, miszerint egy tömeges visszaváltás esetén majd azzal oldják meg helyzetet, hogy gyorsan bevezetnek egy „másik terméket, ami abban a helyzetben vonzó lesz” a legalapvetőbb csoportpszichológiai ismeretek teljes hiányáról árulkodott.

Ez a kockázat a rendszerben természetesen már tudatosult, és megoldást is véltek találni: a 2024-es év folyamán több lépcsőben olyan szabályozási környezet teremtettek, amely reményeik szerint egy esetleges tömeges lakossági állampapír visszaváltás esetén is garantálja, hogy a polgárok pénzének jó része magyar állampapírban maradjon. A terv a következő: Ha be is indul a lakossági állomány csökkenése szabályozóként érzük el, hogy a lakosság számára adódó alternatív befektetési forrásokban is – közvetítőn keresztül – államadósságot finanszírozzon a pénz. Tehát – ha minden rendszer szerint menne – még ha a polgár menekítené is a pénzét az állam elől, és azt is hinné majd, hogy ő visszaváltotta a lakossági államkötvényét és a pénzt hazai bankbetétbe vagy hazai befektetési alapba áttette (elsősorban ezzel a két menekülő csatornával számolnak), gondoskodjunk arról, hogy a pénz jó része ennek ellenére továbbra is magyar állampapírban maradjon. És ezzel elértünk a hazai intézményi finanszírozókhoz.

Hazai intézményi finanszírozás

Az közvetlen lakossági állampapírokon túl az hazai államadósság-finanszírozás második (nagyságrendileg jelentősebb) lába a hazai intézményi befektetők: hazai bankok (egyedül az OTP kezében van az államadósság csaknem tizede¹³), biztosítók, nyugdíjpénztárak, befektetési alapok. Ezen szereplőcsoport tulajdonolja a nem lakossági, forintban kibocsájtott államadósság 50-60%-át, tehát a teljes adósságállomány mintegy 40%-át. Alapvetően a rendszer szempontjából jelenleg az ilyen típusú finanszírozók a legmegnyugtatóbbak. Ők nem esnek pánikba szíre-szóra, értik és ismerik a hazai folyamatokat, sőt érdekeik is sok tekintetben közösek az államéval. Nem véletlen, hogy az Orbán-rendszer 2025-ben is komoly finanszírozási szerepet szán nekik, csaknem 4000 milliárd forint értékben tervez intézményi forintkötvényt eladni számukra, ezen kívül nagyrészt tőlük várja a magyar adósságfinanszírozásban egyre fontosabb szerepet játszó rövid lejáratú 'áthidaló' hitelek (DKJ) folyamatos finanszírozását is.

Ugyanakkor az elmúlt években ez a kölcsönös előnyökön nyugvó érdekkapcsolat a gazdaságpolitikai eszköztár autokratikusabbá válásával egyre inkább kényszer-együttműködéssé, egyfajta 'bántalmazó kapcsolattá' alakult az intézményi szereplők szemszögéből. Az Orbán-rendszer ugyanis – saját jól felfogott érdekében - szabályozóként fellépve egyre agresszívabb módon írta elő, várja el a hazai intézményi befektetőktől a magyar állampapírok vásárlását. Ma az a hazai bank, aki

¹² Id. pl. Kurali Zoltán interjúját: <https://telex.hu/gazdasag/2024/01/23/kurali-zoltan-allamadossag-kezelo-kozpont-interju-allampapir-inflacio-kamat>

¹³ https://hvg.hu/gazdasag/20220623_otp_magyar_allamadossag

nem növeli a kormányzat által elvárt mértékben a hosszú lejáratú hazai állampapír-állományát több 'extraprofit-adót' fizet. Hasonló szabályt írtak elő a biztosítókra is¹⁴. Vagy például előírták, hogy kötvény-, részvény- és vegyes alapok esetén az éppen likvid pénz legalább 20%-át magyar diszkont kincstárjegyben kell tartania az alapkezelőnek, stb. Ma már Magyarországon ha például befektető részvényalapot is vásárol, valójában részben a magyar államadósságot finanszírozza, mert állami előírásra az alapkezelőnek részvényalapot esetén is minimum 8%-ot magyar állampapírban kell tartania¹⁵. A leírt szabályozási elvárásokon felül egyre erőteljesebb az informális elvárás, fenyegetés is. Így ma már senki sem tudja megmondani, hogy intézményi befektetők az adósságállomány mekkora részét finanszíroznák, ha egy szabad befektetési környezetben dönthetnének a rendelkezésükre álló (jellemzően magánügyletektől kapott) források befektetéséről. Amennyiben tehát a lakossági állampapírok esetleges tömeges visszaváltása bekövetkezne, és a pénzt a polgárok a hazai intézményi szereplőkhöz vinnék, a rendszer reményei szerint el tudja majd érni, hogy az ide áramló pénz jelentős részéből ezek az intézmények továbbra is a rendszert hitelezzék.

Csak hogy a kritikus kérdés nem is az, hogy ezek az állami intézkedések mennyire rombolják az intézményi szereplők bizalmát az állam felé, hanem az, hogy ez mennyire csökkenti az intézményi szereplők versenyképességét, és hitelességét a saját ügyfelek szemében. Ez a bizalom az egész pénzügyi rendszer alapja¹⁶. Jelenleg viszont egyre több – és jellemzően itt is középosztályi - ügyfél egyre jogosabban gondolja az, hogy vajon akkor kinek is jó ez az üzlet? Nem ezért tettem a pénzem például egy hazai befektetési alapba, hogy a rendszernek ezzel jót tegyek, hanem azért, hogy ez nekem, mint ügyfélnek legyen jó. Ha nyílik olyan befektetési lehetőség – akár külföldön -, amellyel nem az Orbán-kormány, hanem a saját családom anyagi helyzetét javítom, miért ne lépjek? Az Orbán-rendszer csak addig számíthat arra, hogy a hazai intézményi befektetők – kényszerből vagy önként - de felszívják az általuk kibocsájtott adósságot, amíg az intézményi befektetők mögött ott van a magánbefektetők bizalma. Ez pedig már elkezdett csökkenni, és a folyamat akár mikor felgyorsulhat. A Revolutnak és társainak szinte már extrém népszerűsége¹⁷, a magánszemélyek vagyonának az elmúlt években felgyorsult külföldre áramlása mögött egyre inkább ez a jelenség húzódik meg. Ha ez a folyamat fennmarad 2025-ben az államadósság-finanszírozás intézményi lába képtelen lesz komoly – előre nem tervezett – plusz finanszírozás nyújtására az Orbán-rendszernek; ha pedig felgyorsulna, a 2025-ös tervek realizálása is megkérdőjeleződik.

Ebben az esetben majd felértékelődik a nemzetközi finanszírozás, a külföldi hitelek jelentősége.

Nemzetközi hitelezők

Mivel a hazai államadósság nemzetközi összehasonlításban nem extrém magas, mindig is jó adósok voltunk, a nemzetközi hitelfelvétel – amennyiben nem egy globális, a hitelpiacok befagyásával járó válságról van szó – reális csatorna. Az elmúlt évek nemzetközi államkötvény aukciói azt

¹⁴ A bankok állampapír-vásárlás esetén történő extraprofit-adó csökkentésének a lehetőségét eredetileg a 206/2023. (V. 31.) Korm. rendelet szabályozza, amely az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendeletet módosította. Ezt a 356/2024. (XI. 21.)-es kormányrendeletben tovább módosították, és kiterjesztették a biztosítókra.

¹⁵ 55/2024. (III. 7.) Korm. rendelet A kollektív befektetési formák befektetési és hitelfelvételi szabályairól szóló 78/2014. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról

¹⁶ pl. Kovács Levente: A betétbiztosítás szerepe... in: Gazdaság és Pénzügy 2018 nov. p. 8-14.

¹⁷ Tanulmány a Magyar Nemzeti Bank a témában kiadott, kissé ideges sajtóközleménye:

<https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2024-evi-sajtokozlomenyek/revolut-ugy-masfel-millio-magyar-ugyfel-megerdemelne-egy-hazai-bankot>

bizonyítják, hogy Magyarország – nem olcsón – de minden különösebb gond nélkül képest hitelt kapni amerikai és nyugati forrásból.

Mivel az Orbán-rendszer a deviza adóssággal való rossz tapasztalatok és kockázatok miatt a deviza adósság arányát 30%-ban maximalizálta¹⁸, ma kb. az adósságállomány mintegy 40%-a lehet külföldi kézben. (A teljes adósság 29%-át kitevő devizaadósság túlnyomó többsége, a forintadósság mintegy 21-23%-a.) A devizában kibocsájtott adósság valóban kockázatot jelent, hiszen míg egy állam saját valutában eladósodva lényegében nem mehet csődbe (hiszen vészhelyzetben ott a pénznyomtatási joggal rendelkező saját nemzeti bank), devizaadósság esetén ez nem igaz.

Ebben a helyzetben bár tervez 2025-ben adósságfelvételt külföldről a rendszer, de viszonylag korlátozott összeget: mintegy 1700 milliárd értékben fog devizakötvényeket kibocsájtani és hiteleket felvenni, jellemzően külföldi befektetők felé. Ez reális terv és az összeg bizonyos szintig növelhető is. De a fontos kérdés az, hogy növekedésnek a mértéke lehet-e akkora, hogy további több ezer milliárd forint bevonását lehetővé tegye, illetve, hogy nemzetközi adósság megnövelésének a lehetősége a hazai finanszírozási láb esetleges megingása esetén is fennállna-e 2025-ben? A válasz pedig erre a két kérdésre nem, és ismét nem.

A nemzetközi hitelezők jó részében a hazai lakossági adósságfinanszírozásban rejlő kockázat ugyanis még nem nagyon tudatosult. Egy esetleges tömeges lakossági visszaváltás esetén számukra is nagyon hamar nyilvánvaló lesz, hogy a magyar adósságállomány jelentős része valójában éven belüli lejáratú hitelként kezelendő, a durationra (átlagos hátralévő futamidőre) vonatkozó 6 éves hivatalos adatok nem reálisak. Ők nyilván racionálisabban viselkedő szereplők, mint a kisbefektetők, és nehezebben is tudnak megszabadulni a papírjaiktól (ezek alpból nem visszaválthatók, csak nyomott áron másnak eladhatóak), viszont van választási lehetőségük, hogy hova is fektetik a pénzüket. Tehát ebben esetben finanszírozói pánik nem fog kitörni, de a lejáratú kötvények megújítása illetve a plusz finanszírozási igényekhez, választások előtti osztogatáshoz szükséges pénz bevonása igencsak megnehezül.

Az adósságkezelő már évek óta komolyan tart is egy ilyen a fordulattól, ezt mutatja, hogy biztonsági játékosként az adott évre számára előírt devizakötény kibocsájtások túlnyomó többségét mindig már év elején 'lezavarja', nem törődve azzal, hogy ez jó eséllyel komoly pluszköltséggel jár. Valószínűleg ez történik 2025-ben is. Ezt követően viszont a második félévre, közeledve a választásokhoz, és látva a beinduló költségek, megnehezül majd a külföldi hagyományos (kötvényaukciókon keresztül nyugati befektetőknek történő) intézményi finanszírozás.

A hazai finanszírozás esetleges problémái esetén ekkor fordulhat majd az Orbán-kormány az elmúlt években már folyamatosan 'puhított' kínai és arab (elsősorban Egyesült Arab Emírátságok) befektetőkhez. Ebben az esetben nem nyilvános kötvénykibocsájtásra kerülne sor, hanem hitelszerződésen keresztül vonnák be a választások megnyeréséhez szükséges pénzt. Ezen hitelek jellemzően nem 'szabad felhasználásúak' és a hitelező jellemzően kér a hitelért valami tulajdont vagy koncessziót (repteret, vasútvonalat, atomerőművet, vagy a fél-Belvárost) cserébe/fedezetnek. A 2024-es mintegy próbaként felvett – eltitkolni próbált - kínai hitelügylet nagyon negatív hazai és nemzetközi visszhangja¹⁹ pontosan megmutatta ez ilyen hitelek azonnali politikai és gazdasági kockázatait. Például azt, hogy a devizahitelek túlnyomó többségét nyújtó hagyományos intézményi befektetők szemében igen komoly kockázatnak számít, ha kiderül egyik adósuk mindenféle diktatúráktól nem átlátható hiteleket vesz fel. Ráadásul ezek a típusú keleti 'hiteltermékek' szegény afrikai diktátorok anyagi

¹⁸ 2018-ban ez az arány még csak 20% volt. Id. Éves jelentés az államadósság-kezelésről. 2018.

¹⁹ Euractive: Cash-strapped Hungary borrows €1 billion from China ; Politico: Hungary quietly takes €1B loan from Chinese banks

problémáinak kielégítésére lettek kitalálva, jellemzően max. egy milliárd dollár összegűek. Az Orbán-rendszernek pedig ennél komolyabb összegre lenne szüksége. Ezért ezen a csatornán keresztül az esetlegesen szükséges nagyságrendű forrás szintén nem lesz bevonható.

A gazdaságpolitikai 'hungarikumok' által megnyitott mozgástér

A szöveg elején bemutattuk, hogy a szavazópolgárok mintegy egyötödét kitevő középosztály a választásokon leadott szavazataival nem tudja megbuktatni az Orbán-rendszert, amíg a társadalmi periférián lévő alapvetően apolitikus csoportok szavazatait tudja szállítani a hatalom. A középosztály ugyanakkor fogyasztása és megtakarításai révén jelentős mértékben pénzeli a magyar államot, és a jelenlegi helyzetben (még) nincs más lehetősége a rendszernek, mint hogy a középosztály finanszírozására támaszkodjék. Egy 2025-ban fennálló kiveszített költségvetési helyzetben a fogyasztási típusú adóknak való magas kitettség és méginkább a magas középosztályi kézben lévő államadósság arány, két olyan politikai adu lehet e csoport kezében, amely hazai specialitás, így együtt egyetlen más társadalomban nem adott. Már amennyiben a középosztály hajlandó politikai akaratát, a rendszerrel való elégedetlenségét nem hagyományos ámde hatásos módokon kifejezésre juttatni.

Milyen módon? A munka és tőkejövedeleméhez kötődően kifizetett adókat és járulékokat is arányát meghaladó részben a középosztály fizeti, de ezen befizetéseket csak kis mértékben és nem legális módon tudja befolyásolni (pl. ha feketén kér bizonyos juttatásokat, szerződés nélkül adja ki a ingatlanát). Az egyes államoknak – pont azért mert alapvetően ilyen bevételekre támaszkodtak – volt idejük kialakítani egy olyan szabályozást, amelyben ilyen jellegű adók és közterhek igen nehezen kerülhetők meg. Az ezekkel való trükközés ha akarom polgári jogi engedetlenség 'adómehtagadás', de inkább egyszerűen büntetendő adócsalás.

Ezzel szemben a megadóztatható fogyasztás kikényszerítésére és az adósságfinanszírozásra kényszerítésre az államoknak alapvetően sokkal puhább eszközeik vannak (és voltak: „Jegyezz Békekölcsönt!”). Az Orbán-rendszer gazdaságpolitikája miközben az ilyen típusú forrásokra alapozta működését, nincs felkészülve arra, hogy EU-n belüli szabad tőke, szolgáltatás áruáramlás kiegészülve a digitalizációval milyen mértékben alakított ki teljesen legális kiskapukat ezen a rendszeren.

Jelenleg a hazai adósságfinanszírozás és így a költségvetés azon áll vagy bukik, hogy lesz-e pénz az adósságot, a hiányt és a 2026-os választások megnyeréséhez szükséges osztogatást finanszírozni. A finanszírozást pedig lényegében arra a 'stabil' alapra helyezi, hogy az adósságot finanszírozó állampapírpiacon becsalogatott hazai – a rendszert egyébként a háta közepére kívánó - középosztályi adófizető pénzügyi tudatossága majd elég alacsony lesz ahhoz, hogy akkor is itt tartsa a pénzét, ha ezzel saját magát fojtja meg, és egyébként másutt anyagilag is jobban járna. Ezt egyébként megindító őszinteséggel vallotta be egy interjúban az Államadósság-kezelő Központ (ÁKK) vezérigazgatója, Kurali Zoltán „A külföldi idehozza a pénzét, amikor nálunk magas a kamat, aztán az első percben elviszi, amikor már egy másik piacon jobb a megtérülés. Egy magyar adófizető sokkal kevésbé viszi ki a pénzét külföldre, főleg, ha azt látja, hogy nálunk folyamatosan kap az infláció fölött valamennyi prémiumot.”²⁰

Húszezer politikailag tudatos ellenzéki szavazó gond nélkül vállalkozott arra, hogy 2022-ben saját költségen elmenjen szavazatot számlálni vidékre. Ha ugyanennyi állampapír tulajdonos pénzügyileg tudatos középosztályi polgár egy szép napon úgy döntene, hogy élve az EU által biztosított lehetőségekkel a hozam csökkentése és a magyar kormányzattal való elégedetlensége miatt magyar államkötvényeit visszaváltja és most 2026-ig inkább eurós román állampapírban vagy lengyel államkötvényben tartaná a pénzét (ezzel egyébként anyagilag még jobban is járva), ezzel a kivonva 300

²⁰ <https://telex.hu/gazdasag/2024/01/23/kurali-zoltan-allamadossag-kezele-kozpont-interju-allampapir-inflacio-kamat>

milliárd forintot a rendszerből, már ennyi polgár is komoly költségvetési zavart okozna. Ha nem 20 ezer polgár, hanem az ellenzéki középosztályi szavazók 20%-a döntene így, a kormánzatnak nem maradna forrása a választások előtti osztogatásra, hiszen a tervezett „B” forgatókönyv (hazai intézményi finanszírozás) és „C” forgatókönyv (devizahitelek felvétele) szintén ellehetetlenülne.

De nem csak az lakossági állampapírok tömeges visszaváltása lehet hatásos. Ha egy pénzügyi kérdésekhez kevésbé értő szavazó, 'csupán' annyit tesz 2025-ben, hogy eddig a 'vészhelyzetre tartogatott' és lekötetlenül a bankszámláján összegyűlt mondjuk 2 millióját (ami eddig jó eséllyel neki nem kamatozott, de bankjának igen, hiszen jelenleg egy magyar bank a szabad pénzeszközeit legalább 80%-ban állampapírban tartja) átteszi pl. a nevű külföldi neobank megtakarítási számlájára, nemcsak 3,25%-os kamatot kap a pénze után, de közvetve máris kiszedett az állam 'pénztárcájából' kb. 1,6 millió forintot, amelyet aztán az Orbán-rendszernek valahonnan pótolnia kell.

Hasonlóan kritikus hatású lehet a fogyasztási típusú adók átirányítása, illetve elhalasztása. Ha például egy szegedi fogorvos úgy dönt nyolc éves középkategóriás gépkocsiját mégsem 2025-ben, hanem csak 2026-ban, a választások után cseréli le, egy másik új középkategóriás kocsira, ezzel a döntésével több mint 3 millió forintot bevételt (Áfa, regisztrációs adó, illeték, stb.) irányít át a jelenlegi kormánytól a 2026-os választások után felálló új kormányhoz.

Vagy játszunk el a gondolattal, hogy a pasaréti polgárok egy szép napon úgy döntenének, hogy a kétheti tankolással egybekötött nagybevásárlásukat (összesen 100 000 forint) nem a lakásuktól húsz percnyi vezetésre lévő budaörsi Auchanban, hanem az ötven percnyre lévő párkányi Billá-ban a tankolásukat pedig az ottani Reál kúton bonyolítják le. Ezzel egyben vásárlásonként kivonnak mintegy 40 ezer forint Áfát, kiskereskedelmi különadót, jövedéki adót, stb. az Orbán-rendszer zsebéből.

De tudatos döntésekkel valójában mindenki, még a legkisebb fogyasztó képes bizonyos mértékig legálisan elterelni a pénzt állami bevételekből. Ha egy kismama arra jut, hogy holnaptól a család heti két kiló almáját nem a ... diszkontban veszi meg 315 forint + 85 forint áfáért, hanem helyi termelői piacon (valódi nem áfakörös kistermelőtől), ezzel nem csak a tényleges termelőt támogatja, de ráadásul kb. 9000 forint áfát és 2000 forint kiskereskedelmi különadót irányít el egy év alatt.

Persze kérdésként felmerül, ez mennyire tekinthető felelős magatartásnak, egy ilyen választások előtti ideiglenes pénzkivonás nem viheti-e csődbe az egész országot? Ettől felesleges tartani, az ideiglenes finanszírozási nehézségek és az államcsőd között nagyon hosszú az út, az utóbbi ma Magyarországon nem reális veszély. Ha egy ilyen helyzetben az ország csődbe menne – ami még egyszer: nem reális - az nem a lakossági finanszírozók döntéseinek, hanem a rendszer ezekre adott rettenetes hibás válaszlépéseinek lehetne csak a következménye.

Mi következik mindebből?

2025 választások előtti év. A jelenlegi politikai viszonyok között komoly kétségek merülnek fel, mennyire lesznek a 2026-os választások szabadok és demokratikusak. A választások megnyeréséhez a jelenlegi autokratikus vonásokat mutató Orbán-rendszernek már nincs szüksége a középosztály szavazataira, de – a gazdasági helyzet specialitásai miatt - szüksége van a megtakarítására és befektetéseire. Ezzel a magyarországi politikai helyzettel elégedetlen középosztály előtt 2025-ben megnyílik a lehetőség, hogy politikai tudatosság mellett tudatos pénzügyi döntésekkel is tegyen az Orbán-rendszer leváltása érdekében. Ez egy egyszeri és egyedi lehetőség, mert 2030-ra már minden valószínűség szerint nem lesznek meg ezek a pénzügyi ütőkártyák ennek a csoportnak a kezében.

Az országért és saját gyermekei jövőjéért felelősséget érző társadalmi csoportok a magyar történelemben már többször éltek azzal az eszközzel, hogy gazdasági erőforrásaik államtól való megvonásával idézzenek elő politikai változást. Könnyen lehet, hogy Stefan Malfer osztrák történész

1860-as évek kismemesi adómehtagadási mozgalmára vonatkozó megállapítása most is áll: „az adó- és illetékfizetés elmaradása nagyobb kárt okoz a kormány számára, mint ha a megyei bizottságokba demonstratíván bevásztják Kossuthot vagy valamely hívét. És a kár nemcsak közvetlenül az adójövedelmek elmaradása révén keletkezik, hanem indirekt is, a tőzsdére és az állam hitelképességére gyakorolt hatás következtében is.²¹”

²¹ Stefan Malfer (ford. Haidegger Judit): Az adómehtagadás és adóvégrehajtás Magyarországon 1860 és 1862 között. Történelmi Szemle 1984. 4. sz. 662-672. o.